

Ací s'acaba tot

Carles Montpart Tura

El proper mes de juny farà dos anys que l'escriptor valencià Josep Piera va rebre el 55è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el prestigiós guardó que atorga Òmnium Cultural des de l'any 1969. Piera, amb una llarga trajectòria com a poeta i prosista, veu així reconeguda un cop més una obra que, malgrat la seva indubtable qualitat, potser no ha tingut en les darreres dècades la presència i l'actualitat que es mereix. La reedició d'un dels seus llibres més emblemàtics ens dona l'oportunitat de parlar aquest mes de la seva vida i de la seva obra.

Mestre i poeta

Josep Piera Rubio (Beniopa, la Safor, 1947) va néixer en el si d'una família de pagesos benestants —republicana d'origen i cultura, com ell mateix ha manifestat alguna vegada— d'un municipi que aleshores era independent i que ara forma part de la ciutat de Gandia. El pare, però, aviat va abandonar el cultiu de la terra per fer de carreter, primer transportant mercaderies a València i, més endavant, un cop refet del trasbals de la guerra, dedicant-se al comerç de fruites i hortalisses al Mercat del Born de Barcelona i a Madrid. De la mare, l'escriptor en va dir en una ocasió que va ser una dona "educada en el patiment" i una "gran narradora oral d'antiga i sàvia escola". A causa de diverses desgràcies familiars a les quals va haver de fer front, Josep Piera també va recordar la seva mare com "la dèbil dona dura que he sofert d'infant".

El futur escriptor va estudiar als Escolapis de Gandia i més tard va cursar Magisteri a València, on va formar part del grup de poetes creat a l'entorn de la revista "Múrice". La seva anada a València va coincidir amb els inicis del que aviat seria el moviment literari conegut com la «Generació dels 70», de la qual ell en seria un dels màxims representants.

La seva obra literària va fer uns primers passos en castellà —que es van concretar en les publicacions *Ave Fénix* (Ed. Angel Caffarena, 1971), *Qasida* (Ed. Azul, 1972) i *Natanael* (Ajuntament de Gandia, 1973)—, una llengua, però, que aviat va abandonar pel català, idioma en el qual es va donar a conèixer a través del recull col·lectiu de joves poetes valencians *Carn fresca* (1974). Paral·lelament a aquesta activitat poètica, Josep Piera va exercir de mestre de primària al municipi de Simat de Valldigna, un dels quatre que constitueixen una subcomarca natural de la Safor. A finals dels anys 70, aprofitant una estada de dos mesos en una escola de Roda de Ter, Piera coneixerà el poeta Miquel Martí i Pol, es posarà al dia de l'estat de la cultura catalana del moment i anirà prenent consciència —esperonat sobretot per l'obra de Joan Fuster— de la possibilitat d'articular una relació cultural estreta entre els territoris que conformen els Països Catalans.

Aquesta època és també la del naixement de relacions d'amistat fonamentals

al llarg de la seva trajectòria personal i literària. Des de la que serà la seva companya de vida, la pedagoga Marifé Arroyo, amb la qual es va casar l'any 1972, fins a amics poetes com ara Jaime Siles, José Luis Parra, Marc Granell, Eduard J. Verger i Adolf Beltran, entre altres. Amb aquests últims companys va crear la revista *Cairell*, de la qual va formar part del consell de redacció entre els anys 1979 i 1982.

Una vall mítica

L'any 1974 Josep Piera va deixar la ciutat de València i se'n va anar a viure amb la seva companya a la Drova, al municipi de Barx, que era la vall dels seus estius infantils i una geografia que anirà adquirint amb els anys en la seva obra el caràcter d'un lloc i paisatge mítics. En un dels seus primers llibres en prosa, *El cingle verd* (Destino, 1982), l'escriptor ho expressava amb aquestes paraules: "La Drova. A 12 quilòmetres de Gandia (la Safor), ciutat que fou d'Ausiàs March i dels Borja. A 15 del nostre mar antic. A la falda mateixa del Mondúver, el cim majestuós de la comarca. Per a certa gent, la vall de la Drova —on he triat de viure—serà una simple clotada, el llit erm d'un riu oblidat, o uns bancals de secà avui fets malbé per l'abandó. Per a mi, nogensmenys, la Drova és una mena de paradís particular; és els estius infantils, les descobertes adolescents i, ara com ara, la concreció de l'universal arquetípic. Garrofers, figueres, olivars, ametlers, i els múltiples matossars de la garriga, em resulten talment decoracions d'una faula" (op., cit., p. 20).

En el discurs d'agraïment per la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Piera va llegir "La Drova", un dels seus

poemes més estimats, dedicat a aquesta vall, i escrit per defensar-la d'una possible agressió urbanística. El fet que l'última estrofa d'aquest poema formi part —amb la veu del mateix autor— de la cançó "Diània" del grup de rap valencià Zoo, ha contribuït força en els darrers temps a la seva popularització. El mateix grup va dedicar també la cançó "La mestra" a Marifé Arroyo, reivindicant la feina que va fer durant la Transició per introduir l'ensenyament del valencià a les escoles.

Poc després, el 1976, es van celebrar a Gandia els actes de cloenda de la secció literària del Congrés de Cultura Catalana, un esdeveniment que va suposar

una fita decisiva per a l'articulació de l'anomenada generació dels setanta als Països Catalans. D'aquest temps és la seva relació d'amistat amb poetes com Xavier Bru de Sala, Ramon Pinyol, Maria Mercè Marçal, Vicenç Altaió, Jaume Pont, Àngel Terron, Miquel de Palol i Àlex Susanna, entre altres.

Publicacions regulars i primers premis

Després d'uns primers llibres poètics ja en català, a les acaballes de la dècada dels setanta Josep Piera va guanyar els premis Andròmina de l'any 1977 amb la seva única novel·la, *Rondalla del retorn* (Tres i Quatre, 1978; 2a ed. 1991), i el Carles Riba de poesia de l'any 1979 amb *El somriure de l'herba* (Proa, 1980). També durant aquests anys va iniciar el seu periple viatger per la Mediterrània, que donarà alguns dels títols en prosa més rellevants de la seva trajectòria narrativa, marcada per una prosa entre intimista i memorialista que el situa com un dels autors pioners en la que s'ha anomenat

«narrativa del jo». L'autor ha recordat alguna vegada que quan, de jove, el seu pare li preguntava què voldria fer més endavant, ell sempre responia amb un premonitori "anar-me'n, anar-me'n".

Paral·lelament, de 1974 a 1979, com hem dit abans, Piera va exercir de mestre i va col·laborar en diversos treballs i cursos sobre la introducció de la llengua materna en l'ensenyament, amb el suport de la Universitat de València i la coordinació de Manuel Sanchis Guarner. El 1980 l'escriptor va abandonar el món educatiu per dedicar-se plenament a la literatura. Per aquests anys també va publicar articles de crítica literària en revistes com *Valencia Semanal*.

Pel que fa a la seva implicació en els esforços que van fer els escriptors de la seva generació per professionalitzar-se, després d'ocupar-ne una vocalia, del 1981 al 1985, Piera és nomenat vicepresident pel País Valencià de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i més endavant també ho serà del PEN Català (1987-1995).

Viatges per la Mediterrània

L'any 1981 Josep Piera va obtenir el premi Josep Pla amb *El cingle verd*, primer llibre d'aquesta «narrativa del jo» que se serveix tant del dietari i de les memòries com del llibre de viatges. D'aquests anys són els seus viatges per la Mediterrània, especialment a Grècia i a Itàlia. El curs 1985-1986 el passa a Nàpols com a lector de català a l'Institut Universitario Orientale. També d'aquests anys destaca la plasmació literària del món poètic andalusí, iniciada amb l'assaig *Els poetes aràbigos-valencians* (Institució Alfons

el Magnànim, 1983) i amb les versions dels *Poemes de l'orient d'Al-Àndalus* (Edicions 62, 1983).

Entre els llibres més significatius en prosa d'aquesta època es troben *Estiu grec* (Destino, 1985) i *Un bellíssim cadàver barroc* (Edicions 62, 1987; 2a edició revisada i ampliada, 1998). Al cap d'un temps de la tornada de Nàpols, a Josep Piera se li agreuja una antiga malaltia, abans no diagnosticada –la malaltia de Crohn–, que el manté gairebé tot un any hospitalitzat a Gandia. D'aquesta experiència, combinada amb els records d'un viatge a Sicília, apareixerà el llibre *Ací s'acaba tot* (Edicions 62, 1993; Cap de Brot, 2025, edició revisada per l'autor).

En començar la dècada dels noranta l'escriptor dirigeix la campanya de l'«Any del Tirant», organitzada per l'Ajuntament de Gandia, que commemora els 500 anys de l'aparició del *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell. Paral·lelament, del 1991 al 1993 dirigeix l'editorial Tres i Quatre. El 1991 la seva trajectòria

és reconeguda amb la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. Literàriament, aquests anys noranta del segle XX venen marcats pels llibres motivats pel seu interès cap a la cultura àrab antiga i moderna, amb títols com *El paradís de les paraules* (Edicions 62, 1995), *Seducions de Marràqueix* (Edicions 62, 1996, Premi Sant Joan) i *El jardí llunyà* (Edicions 62, 2000), o la traducció al català, juntament amb Josep R. Gregori, de poemes d'Ibn Khafaja.

Una trajectòria plena de reconeixements

Més endavant, Josep Piera publica diversos títols dedicats a personalitats literàries i culturals

del País Valencià, a mig camí entre l'assaig històric i la biografia novel·lada, com *Jo sóc aquest que em dic Ausiàs March* (Edicions 62, 2001), *Francesc de Borja, el duc sant* (Edicions 62, 2009, Premi Joanot Martorell) i *El somni d'una pàtria de paraules* (Bromera, 2012), sobre Teodor Llorente, que obté el Premi d'assaig Mancomunitat de la Ribera Alta.

Una part de l'obra de Josep Piera ha estat traduïda, principalment al castellà i a d'altres idiomes com l'anglès, el francès i l'italià, i la seva poesia ha aparegut en nombroses antologies col·lectives arreu d'Europa. L'any 2005 va ser nomenat membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. En reconeixement de la seva activitat cívica, l'any 2010 va ser nomenat fill predilecte de Gandia i l'any 2013 va rebre el Premi Abril d'Acció Cívica Valencianista.

Amb motiu dels quaranta anys de trajectòria literària de Josep Piera, l'any 2008 el Centre d'Estudis i Investigacions Comarcals (CEIC) Alfons el Vell, l'Ajuntament de Gandia i l'Institut d'Estudis Catalans van organitzar diversos actes per homenatjar l'autor, com l'exposició de pintura «Naufragi del temps», de F. V. Nogueroles, un recorregut d'imatges extretes del llibre *Putà postguerra* (Edicions 62, 2007), així com l'exposició «Josep Piera, la passió de les paraules», coordinada per Víctor Gómez Labrado amb el disseny de Francesc Vera.

El mateix any 2008 es va fer a Gandia, en un acte anomenat «Homenatge a la paraula» i coordinat pel CEIC Alfons el Vell, una representació teatral de *Putà postguerra* dirigida per Ximo Vidal, a càrrec del grup Pluja. El 2011, l'Acadèmia Valenciana

62, 1981), *Maremar* (Edicions 62, 1985), *En el nom de la mar* (Empúries, 1999), *Cants i encants* (Ensiola, 2004) i *El temps trobat* (Bromera, 2013, Premi València de poesia). Tota la seva poesia es va recollir primer a *Dictats d'amors (poesia 1971-1991)* (Edicions 62, 1991) i posteriorment a *Poesia completa 1971-2018*

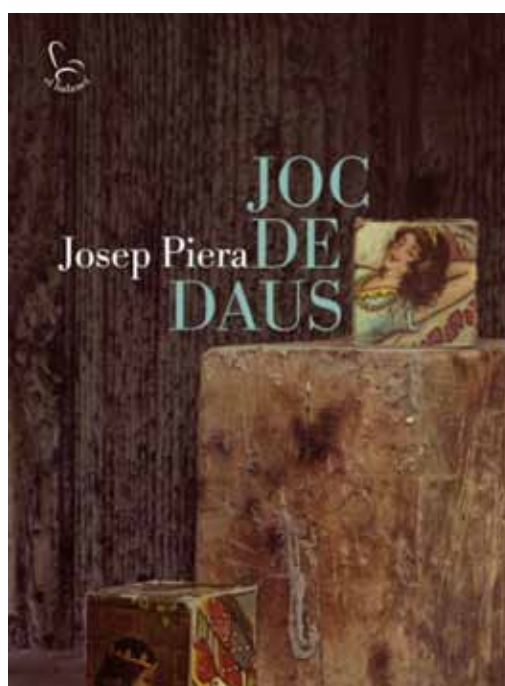
de la Llengua va homenatjar l'escriptor amb una jornada en què van intervenir diversos companys i estudiosos de la seva obra. També el 2011 va rebre un homenatge de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana en el marc dels Premis de la Crítica dels Escriptors Valencians i, com hem dit al principi, va obtenir el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes l'any 2023.

Producció poètica

Josep Piera és autor d'una extensa producció poètica. A part dels títols esmentats fins ara, podem destacar, entre molts d'altres, *Presoners d'un parèntesi* (Llibres del Mall, 1978), *Esborranyes de la música* (Tafal, 1980), *Mel-o-drama* (Edicions 62, 1981), *Maremar* (Edicions 62, 1985), *En el nom de la mar* (Empúries, 1999), *Cants i encants* (Ensiola, 2004) i *El temps trobat* (Bromera, 2013, Premi València de poesia). Tota la seva poesia es va recollir primer a *Dictats d'amors (poesia 1971-1991)* (Edicions 62, 1991) i posteriorment a *Poesia completa 1971-2018* (Institució Alfons el Magnànim, 2018). El crític literari Àlex Broch va definir la poesia de Josep Piera com una "poesia dels sentits, vital i d'una gran sensualitat expressiva", i va fixar com una de les seves constants poètiques "la reflexió sobre la capacitat expressiva de la paraula i l'acte creador". Una poesia, en definitiva, que "sustentant-se en l'afirmació dels signes d'identitat personal, del seu passat, temps, records, memòria, els projecta de manera panteista en el retrobament amb la seva terra i el seu paisatge" (*Sobre poesia catalana*, Proa, 2007, p. 38-39).

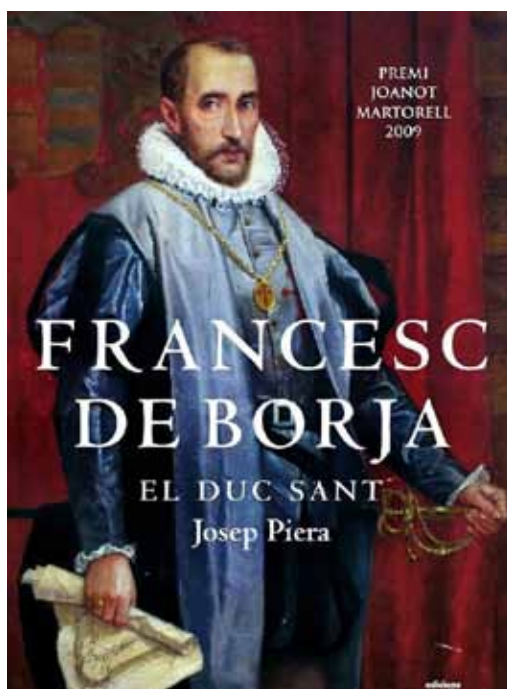
Diataris, prosa de viatges, memòries, assaig

Si bé és cert que l'obra literària

de Josep Piera té la seva base en el conreu continuat de la poesia, és evident que la seva producció, amb el pas dels anys, s'ha anat decantant cap a la narrativa que, com hem dit més amunt, es pot incloure en el que s'ha anomenat la "literatura del jo". Efectivament, malgrat que la seva primera obra en prosa va ser la novel·la *Rondalla del retorn* (1978), l'escriptor valencià ha excel·lit en la producció de textos memorialístics, sigui en forma de dietaris, llibres de viatges o memòries personals. Pel que fa als llibres de viatges, en són un bon exemple els ja esmentats *El cingle verd* (1982, Premi Josep Pla 1981; 2a ed. 2002) —un primer llibre que és més un dietari sense dates que un llibre de viatges— *Estiu grec* (1985) —el relat d'un viatge d'estiu per l'Egeu, el tercer que l'autor feia a Grècia—, i *Un bellíssim cadàver barroc* (1987). D'aquest darrer —una crònica personal de la seva primera estada a Nàpols, ciutat a què fa referència el títol— se'n va fer una reedició revisada i ampliada l'any 1998, amb un pròleg del crític D. Sam Abrams i un epíleg, titulat "Deu anys després", a càrrec del propi autor, en què Piera ofereix una interessant panoràmica dels canvis soferts per la ciutat italiana al llarg dels anys. Una ciutat que, com ha dit sovint, el va educar a entendre la bellesa de la degradació.

Per a D. Sam Abrams, *Un bellíssim cadàver barroc* "ocupa un lloc privilegiat en l'obra de Josep Piera perquè és el llibre en què l'autor assoleix la maduresa literària a partir de trobar el seu estil característic, l'estil que l'acabarà convertint en un dels valors més sòlids de la prosa catalana actual" (ed., cit., p. 9). El llibre recull les vivències de Piera

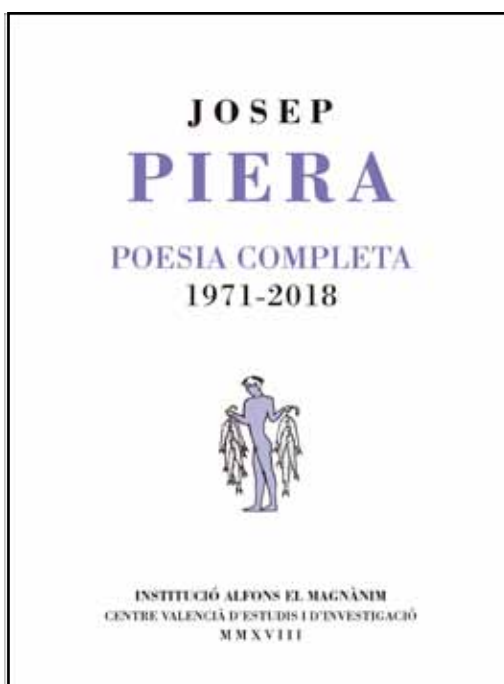

a Nàpols, on va viure al llarg del curs acadèmic 1985-1986 com a lector a la Cattedra di Lingua e Letteratura Catalana de l'Istituto Universitario Orientale. Per al crític, "l'abast del llibre, però, va molt més enllà d'un simple relat de les experiències de l'autor durant la seva estada al sud d'Itàlia [...] En aquest sentit, cal tenir present sempre que estem davant de l'obra d'un poeta i que els poetes usen la realitat immediata com un pretext per penetrar-la més a fons. En definitiva, *Un bellíssim cadàver barroc* versa sobre el sentit profund de la vida, la memòria, la història, l'alteritat, el móns de les emocions, la funció de l'art i moltes altres qüestions essencials" (ed., cit., p.10-11).

Aquest enfocament literari Josep Piera el va continuar amb títols com *Ací s'acaba tot* (1993), *Seducions de Marràqueix* (1996) o *A Jerusalem* (Edicions 62, 2005).

Quant a la prosa més memorialística, Piera és autor de títols com *El temps feliç* (Edicions 62, 2001), *Arran del precipici* (Destino, 2003), volum que és una reescriptura d'*El cingle verd*, *Putxa postguerra* (Edicions 62, 2007) o *Joc de daus* (Edicions 62, 2012). Una part d'aquests textos recentment s'han recopilat als volums *Els fantàstics setanta (1969-1974)* (Institució Alfons el Magnànim, 2020) i *Canvi de rumb. Els fantàstics setanta (1975-1979)* (Institució Alfons el Magnànim, 2023).

Pel que fa a l'assaig, destaquen el ja esmentat *Els poetes aràbigos-valencians* (Institució Alfons el Magnànim, 1983) i *El paradís de les paraules* (Edicions 62, 1995), que va obtenir els premis Josep Vallverdú 1994 i el Crítica Serra d'Or d'assaig 1996. Piera,

gran amant de la cuina valenciana i mediterrània en general, és també autor d'*El llibre daurat* (Pòrtic, 2018), una singular història i homenatge a la paella.

Un viatge a Sicília

La reedició del llibre de Josep Piera *Ací s'acaba tot*, a càrrec de la jove editorial Cap de Brot, és una molt bona notícia si tenim en compte que alguns títols de l'autor valencià o no s'han reeditat mai o van tenir una segona edició ja fa dècades. És per aquest motiu que una part important de l'obra de l'escriptor de Beniopa, almenys al Principat, només la podem trobar a les llibreries d'ocasió o als magatzems de les biblioteques públiques.

Ací s'acaba tot, escrit al llarg de l'any 1989 i publicat originalment l'any 1993, és la crònica del viatge de dos mesos que Piera va emprendre per l'illa de Sicília un cop acabat el curs 1985-1986 durant el qual, com hem dit més amunt, l'escriptor va treballar de lector de català a Nàpols. L'autor, fugint d'una passió amorosa impossible amb una alumna —probablement una noia de nom Nancy, esmentada en diverses ocasions a *Un bellíssim cadàver barroch*— s'enfronta en solitari amb un paisatge i una història que li faran escriure un dels seus llibres més personals i emblemàtics.

Ja des de les primers pàgines, Piera insinua que dona forma als records de Sicília des del llit d'un hospital, tot i que al principi prefereix no parlar gaire de la seva situació actual. I és que, com ens explica ell mateix al "Recordatori a manera d'epíleg" que clou l'edició que comentem, "De tornada [del viatge a Sicília] aparegué com un malson mortal la misteriosa malaltia de Crohn, la degradació física sentida visceralment, la desintegració agònica d'unes formes de sentir i pensar, i l'ingrés en un hospital durant molts mesos, la sensació d'estar derivant cap al desconegut, suant febrós en un llit fred, o navegant en una barqueta de paper fora del temps" (ed., cit., p. 213). La idea de l'hospital com a cel·la d'una presó des de la qual s'escriu, serà un dels *leit-motiv* constants de l'obra.

La vivència d'aquesta greu malaltia, doncs, serà el contrapunt —cada vegada més present— del moment actual enfront dels records lluminosos del final d'estiu i de l'inici de la tardor passats a Sicília. El llibre, que sovint transcriu anotacions del diari que Piera escrivia durant el viatge ("un quadern de tapes marrons que havia adquirit a Nàpols", p. 47), es concep, en el fons, com una fugida de la greu situació en què l'ha situat la malaltia i constitueix alhora una profunda reflexió sobre la consciència de la mort que aquesta ha provocat. Una consciència que no pot ser més explícita des del títol mateix del llibre: *Ací s'acaba tot*. El títol, que l'autor pren de la frase que li va dir un revisor de tren en arribar a Tràpani —*Qua finisce tutto*— esdevé, doncs, la profètica metàfora de la futura situació de l'escriptor.

La literatura que ens salva

Davant d'aquesta greu situació, que inclou una recaiguda i dubtes constants sobre la conveniència o no de practicar una delicada operació, l'única sortida que Piera troba és l'escriptura. Rellegant un fragment del seu dietari escrit a Agrigent, l'autor diu que ho fa "per a rescatar de l'oblit el món que se m'escapa, i fugir d'ací, d'aquesta realitat sense horitzó, d'aquesta realitat fora del temps, amb el record de Sicília. *Ací s'acaba tot?*" (ed., cit., p. 48). Més endavant, Piera elabora més aquesta concepció sanadora de l'escriptura: "Quanta

companyia, les paraules! Ara, que escric aquella vetlada a Lípari, me n'adone una vegada més. Aleshores, ara, sempre, les paraules m'acompanyen. Les paraules dels altres, les que escoltem per atzar, les que ens arriben volgudes, les que ara escric, dutes pel record [...] Què seria de mi, ara mateix, sense les paraules? Què seria de mi en aquesta cel·la, en aquest illot de dos llits? Soc un malalt a qui salva l'escriptura" (ed., cit., p. 188).

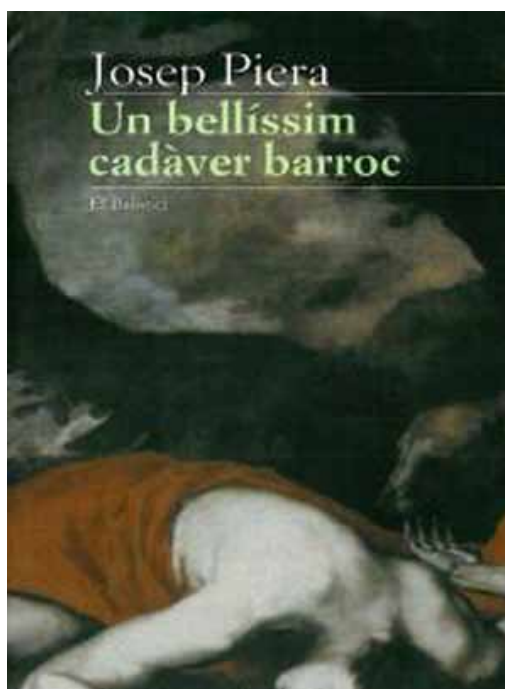
Ací s'acaba tot, a més de magnífiques descripcions i reflexions sobre la geografia física i humana de Sicília, inclou també records de la seva

joventut, especialment centrats en persones que va conèixer a València, i moltes invitacions al lector. Un exemple en podria ser la reivindicació que Piera fa de la potència literària de les paraules, tant orals com escrites, per reconstruir un món que ja no hi és. A partir de la lectura d'obres de Luigi Meneghello, Leonardo Sciascia o Gesualdo Bufalino, Josep Piera escriu aquesta preciosa i poètica reivindicació del record a través de la paraula: "Els [els llibres d'aquests autors] em traslladen a cases emblanquinades de calç i blavet que somriuen com pallassos, a carrers polsosos que solien arruixar-se amb aigua fresca del pou o enramar-se de verd quan s'acostava una festa, a la groga

fortor del pixum dels rossins que bollia en la terra, a la bronxa de gesmils enganxada a la brusa de la mare, als vells amb jupetí i faixa i capell quan es vestien de carrer en tornar del bancal, a les dones endolades amb el mocador negre al cap i la pena o el record dels morts propis, a séquies d'aigües netíssimes que corrien cavalleres entre el verd, a canyars com castells laberíntics on jugàvem a metges, i mossegàvem codonys de carn acotonada que furtàvem pels barrancs... Un món ancestral, inexistent, que només perviu en aquells que, com ara jo, cauen malalts i es curen amb records. Un món, en part i en molt, recuperat a Sicília i també en aquest sala; de paraula, és clar, de paraula" (ed., cit., p. 198-199).

Per acabar, una altra de les invitacions que Josep Piera ens proposa des de les pàgines d'*Ací s'acaba tot*: la relectura dels clàssics, una reflexió en aquesta ocasió suggerida pel retrobament amb *La muntanya màgica* de Thomas Mann. Una invitació que mes rere mes procurem fer també des

d'aquestes pàgines als nostres lectors: "Feia temps que tenia interès de tornar a aquesta novel·la, llegida per primera vegada d'adolescent, també durant la pausa obligada d'una malaltia. Ara, però, tot és tan distint! A partir dels quaranta anys hom descobreix com, al marge del valor iniciàtic que en el seu moment hi tingueren, certes lectures de jove no són vàlides des de l'experiència de l'adult. Acabada l'època d'aprenentatge que és la joventut, aquest altre que som hauria de tornar a llegir, si més no, els llibres que considerem clàssics. Es descobriria diferent, que és i ja no és aquell. Un consell, doncs: visitar de tant en tant la pròpia biblioteca per a

recuperar alguns plaers oblidats. I un d'aquests plaers l'he tingut, ara, en tornar a *La muntanya màgica* des d'aquesta cambra d'hospital" (ed., cit., p. 122).

La nova edició d'*Ací s'acaba tot* és, doncs, una molt bona oportunitat de conèixer la magnífica prosa de ressons poètics de l'autor valencià alhora que pot ser també la

porta d'entrada per assaborir altres títols que transportaran el lector a una geografia que Josep Piera va aprendre a estimar, a reconèixer com a pròpia, i que ens ha llegat en forma de gran literatura. ■

